

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET
dr. sc. Maja Ljubetić, docentica

**«SAMOPROCJENA (METARAZINA) I PROCJENA PEDAGOŠKE
KOMPETENTNOSTI RODITELJA»**

recenzentice: prof.dr. Dubravka Maleš (Filozofski fakultet u Zagrebu)
prof.dr. Anči Leburic (Filozofski fakultet u Splitu)

WEB predavanje recenzirano 8.05.2006. i prema Odluci Znanstveno-nastavnog vijeća Filozofskog fakulteta na Sveučilištu u Splitu, donesenoj na sjednici 15.svibnja, 2006., postavljeno na www.ffst.hr (sluzbenoj WEB stranici Filozofskog fakulteta u Splitu)

ZNANSTVENO PODRUČJE:	Društvene znanosti
ZNANSTVENO POLJE:	Odgojne znanosti
ZNANSTVENA GRANA:	Sustavna pedagogija
STUDIJSKI PROGRAM:	Predškolski odgoj Učiteljski studij
GODINA I SEMESTAR:	2., 3. i 4. godina učiteljskog studija 2. godina studija predškolskog odgoja Zimski i ljetni semestar
GODIŠNJI FOND SATI:	60 sati
TJEDNI BROJ SATI:	1 sat predavanja + 1 sat seminara

METODIČKI ASPEKTI PREDAVANJA

NASTAVNI PREDMET:	Obiteljska pedagogija
NASTAVNA CJELINA:	Roditeljstvo
NASTAVNA JEDINICA:	Samoprocjena ili metarazina pedagoške kompetentnosti roditelja
METODE RADA:	Frontalni oblik rada;
NASTAVNA SREDSTVA I TEHNIČKA POMAGALA:	PTT-prezentacija, tiskani materijal (procjena/samoprocjena)
CILJEVI NASTAVE:	Upoznati studente
ZADACI NASTAVE:	Upoznavanje i usvajanje novih pojmova () Razvijanje sposobnosti razmišljanja i logičkog zaključivanja

KORELACIJA:

Sadržaji iz socijalne pedagogije

PLAN SATA:**a) Uvodni dio: (frontalno)**

- Uključivanje (komunikacija na relaciji student – profesor u cilju građenja odnosa)
- Najava teme

b) Glavni dio:

- (samo)procjena roditeljske pedagoške kompetentnosti **(frontalno)**
- Presentacija rezultata istraživanja

c) Završni dio: (frontalno)

- Zaključci

LITERATURA (ZA STUDENTE):

BEZINOVIĆ, P. (1988) *Percepcija osobne kompetentnosti kao dimenzija samopoimanja*. (doktorska disertacija), Zadar, Filozofski fakultet u Zadru.

GUSTOVIĆ–ERCEGOVAC, A.(1992) *Prikaz skale percepcije kompetentnosti za roditeljsku ulogu*. Defektologija, Vol. 28, br.1/2 (suplement)/2, str. 51-57. Zagreb, Fakultet za defektologiju.

MALEŠ, D. (1984) *Psihosocijalni elementi pedagoške atmosfere u obitelji*. Split, Školski vjesnik, br. 3-4; (str. 187-197).

MALEŠ, D. (1995) *Pedagoško obrazovanje roditelja*. U:Pedagoško obrazovanje roditelja – Međunarodni znanstveni kolokvij. Rijeka, Sveučilište u Rijeci, Pedagoški fakultet u Rijeci.

SAMOPROCJENA (METARAZINA) I PROCJENA PEDAGOŠKE KOMPETENTNOSTI RODITELJA

Sažetak:

Pedagoška kompetentnost roditelja smatra se značajnim čimbenikom potrebnim za zdravo funkcioniranje obiteljske zajednice, građenje odnosa na relaciji roditelj – dijete, stvaranje optimalnih uvjeta za uspješno zadovoljavanje potreba djece i odraslih te ukupnu obiteljsku psihodinamiku.

S ciljem istraživanja prostora roditeljske pedagoške kompetentnosti poduzeto je istraživanje na uzorku od 83 para roditelja i 83 odgojiteljice njihove djece u dječjim vrtićima. Podaci dobiveni ovim istraživanjem obrađeni su programom faktorske analize pod komponentnim modelom kako bi se utvrdila latentna struktura pedagoške kompetentnosti roditelja.

Dobiveni rezultati pokazali su kako je, i prema samoprocjeni roditelja i procjeni odgojiteljica njihove predškolske djece, pedagošku kompetenciju roditelja moguće shvatiti kao kontinuum koji se kreće od nekompetentnosti do kompetentnosti, na čijoj se jednoj strani nalaze sve dimenzije koje čine roditeljsku nekompetentnost, a na drugoj, zasebnoj i potpuno odvojenoj sve dimenzije koje čine roditeljsku kompetentnost. Upoznavanje prostora roditeljske pedagoške (ne)kompetentnosti predstavlja temelj za kreiranje programa pedagoškog obrazovanja roditelja.

Ključne riječi: (samo)procjena, pedagoška (ne)kompetentnost, roditeljstvo, programi obrazovanja roditelja

Uvod:

Posljednjih desetljeća, sve je uočljiviji interes znanstvene i stručne javnosti za istraživanjem obiteljskog sustava, načina njegova funkcioniranja, interakcija među podsustavima, kvalitete odnosa unutar obiteljskog sustava itd. te s tim u svezi, znanstvenici pokušavaju razviti i primijeniti različite instrumente i metode kako bi na primjeren način istražili i objasnili ovaj složeni društveni fenomen. Jedan od najčešćih načina ispitivanja obiteljskog funkcioniranja su upitnici i skale samoprocjene međutim, kad je ova metoda u pitanju vrlo su česti prigovori subjektivnosti podataka, tendencije davanja socijalno poželjnih odgovora kao i problemi s dosjećanjem i uvidom u vlastite doživljaje i ponašanja (Brajša-Žganec, 2002). Međutim, neki autori smatraju kako upravo mjere samoprocjene mogu dati uvid u obiteljske procese iznutra (isto, 47).

Što je (samo)procjena? Procjena je visoka razina percepcije drugih (ljudi, stvari, pojava i sl.) odnosno, percepcija objektivne stvarnosti kojoj je pridodan vrijednosni sud opažača. Samoprocjena je isti postupak usmjeren na procjenu samog procjenjivača, a odnosi se na uspoređivanje onoga što pojedinac želi u odnosu na ono što percipira da ima.

1. Percepcija – je li ju moguće mijenjati?

Kako bismo objasnili pojam (samo)procjene, kratko ćemo se osvrnuti na pojam percepcije. Iako čovjek vrlo često nije svjestan postojanja svog percepcijskog sustava ipak, svijet oko sebe zamjećuje upravo zahvaljujući njemu. Čovjekov je percepcijski sustav vrlo osjetljiv i neprestano aktivan. Glasser (1997), govoreći o percepcijskom sustavu ističe kako je to jedini sustav kroz koji zamjećujemo stvarni svijet, a čine ga osjetilni sustav, filter potpunog znanja i filter vrijednosti. Percepcijski sustav je kontinuum razina složenih od najniže do najviše, pa sva čovjekova opažanja moraju prvo biti filtrirana kroz najniže, najjednostavnije razine, prije nego li se mogu primijetiti na višim, složenijim razinama. Najniža razina

percepcije je osjetilni sustav (opip, vid, sluh, njuh i okus), a pomicanjem po spektru, dolazi se do najviše razine, a to je sustav vrijednosti odnosno, vjerovanja i načela.

Temeljna načela (Bašić i sur. 1993) vezana uz percepciju su: da je ona subjektivna i limitirana; uči se odnosno, može se poboljšati; uključuje davanje značenja; opažatelj pokušava percepciju zadržati stabilnom te pokušava uspostaviti konzistenciju između percepcije različitih dijelova objektivne stvarnosti. Ova je načela važno uvažavati pri istraživanju i objašnjavanju (samo)percepcije roditeljske pedagoške uloge posebice, činjenicu kako se percepcija može učiti odnosno, poboljšati. Tu se činjenicu čini značajnom uzeti u obzir pri izradi programa obrazovanja roditelja koji bi mogli pomoći roditeljima u promjeni percepcije njihova roditeljstva. Nadalje, nemoguće je očekivati da percepcija bude u potpunosti realna i objektivna, jer «ono što zovemo «realnost» i «objektivnost» nije ni realno ni objektivno – svi vjerujemo da je ono što zamjećujemo realno, jer nema načina na koji bismo zamjećivali da nije tako» (Bašić i sur. 1993, 17; Becvar i Becvar, 1996; Marinoff, 2000). Kako je moguće jedino opažati vlastite predodžbe, to je onda moguće govoriti jedino o osobnoj percepciji percepcije.

2. Zamke procjene i prednosti samoprocjene

Kad je riječ o procjeni druge osobe, pojave, stvari, odnosa i sl. konačni ishod trebao bi biti informacija (činjenice) kako bi se izbjeglo unošenje osobnog vrijednosnog suda opažatelja koji je obično i emocionalno «obojen» te tako dodatno opterećuje rezultat procjene. S tim u svezi, Morin (2001, 25-26) naglašava: “ Sve su percepcije istodobno interpretacije i cerebralne rekonstrukcije na temelju stimulusa ili znakova koje osjeti hvataju i kodiraju. Odatle, nebrojene pogreške u percepciji koje potječu od našeg najpouzdanijeg osjeta, od osjeta vida. Pogrešci u opažanju pridružuje se intelektualna zabluda.... Budući je spoznaja istodobno tumačenje i rekonstrukcija, ona sadrži u sebi interpretaciju, što pak uvodi opasnost od zablude u unutrašnjost subjektivnosti onoga koji spoznaje, njegovog viđenja svijeta, njegovih spoznajnih načela”.

Sve naše vrijednosti bile one dobre ili loše, dolaze iz nas samih, jer u stvarnom svijetu, gdje sve postoji, nema nikakvih vrijednosti, vaga ili određenja bilo koje vrste (Becvar i Becvar, 1996; Marinoff, 2000; Glasser, 2000). Stoga, Marinoff (2000, 109) ističe kako “načela i djela nisu urođeno dobra ili loša, nego im kulture i pojedinci pripisuju vrijednosti... Estetski i moralni propisi koje imamo ovise o nama samima; ne postoji objektivni način za njihovu prosudbu”. Držimo važnim ovu činjenicu imati na umu kod procjenjivanja roditeljske pedagoške kompetentnosti poglavito, kod iznošenja “glasne procjene”. Naime, svaka procjena koja u sebi sadrži vrijednosni sud (poglavito, ako je on negativan) može na

primatelja imati negativne učinke, ugrožavati njegovu osobnost i osjećaj kompetentnosti i sl. te u konačnici ugrožavati odnos, bez obzira je li riječ o odnosu supružnika, roditelja i djeteta, odgajatelja i roditelja itd.

Za razliku od procjene (koja dolazi izvana, od druge osobe) samoprocjena je proces koji se odnosi na postavljanje pitanja samom sebi i davanje iskrenih odgovora. Ona je ujedno i najdjelotvorniji način pokretanja promjena u ponašanju, jer analiza dolazi iznutra, a ne iz nekog vanjskog izvora. Kad je roditelj u prilici da sam čini samoprocjenu ukupnog doživljaja svoje roditeljske kompetentnosti/nekompotentnosti čini to «iznutra» bez straha od gubitka moći ili straha da je procjenjivan, ili etiketiran od osoba u svom okruženju. Čineći samoprocjenu svoje roditeljske kompetentnosti roditelj uspoređuje željeno i stvarno roditeljstvo, ponašanja i postignuća. Ako ustanovi neravnotežu i pri tome ima osjećaj neugode ili nezadovoljstva vrlo je vjerojatno kako će tražiti nove putove, odnosno nova ponašanja kako bi bio bliže cilju – doživljaju kompetencije u roditeljstvu.

Bruner (2000,133) ističe kako je za ljudske postupke karakteristično da ih ne «izazivaju fizikalne «sile» (kao npr. sila teža) već intencionalna stanja: želje, uvjerenja, znanje, namjere, angažmani». Dakle, želja i namjera roditelja da uspješno obavi svoju roditeljsku zadaću te sustav njegovih uvjerenja koji pri tome može imati značajan utjecaj poticaj su koji roditelja «tjera» na ponašanje. No, roditeljsko ponašanje nije moguće promatrati samo kao djelovanje (činjenje) izolirano od ostalih komponenti roditeljskog ponašanja. Ono je istovremeno i mišljenje i osjećanje (Schaffer, 2000; Brajša-Žganec, 2002; Bruner, 2000), ali i odgovor fiziologije na te procese (Glasser, 2000). Mogli bismo reći kako roditeljsko djelovanje prate kognicija i metakognicija te emocije i metaemocije u njegovom roditeljstvu.

U suvremenoj znanstvenoj literaturi sve se više pozornosti posvećuje upravo metarazini različitih aspekata ili domena ljudskih sposobnosti i funkcija, pa Bruner (2000, 33) koji metarazinu naziva još i “osvještenost” smatra kako će se pomak u odgoju i obrazovanju dogoditi tek onda kad učenici “počnu misliti o svom mišljenju, jednako kao i o svijetu” (isto, 61). I nastavlja: “djeca, jednako kao i odrasli, mogu razmišljati o vlastitom mišljenju i korigirati svoje ideje ili pojmove kroz refleksiju - ili metakogniciju” (isto,68). Drugim riječima želi naglasiti kako bi se suvremena pedagogija i pedagoški teoretičari trebali više pažnje usmjeriti na razvoj metakognicije djece: “da budu svjesni toga kako uče i misle koliko i nastavne građe koje svladavaju” (Bruner, 2000). Slično se podrazumijeva i u nastojanjima za osposobljavanjem učitelja u smjeru refleksivnog praktičara. Refleksivni praktičar nastoji osvijestiti sebi svoju praksu, svoj način mišljenja, djelovanja, postupanja prema djeci, i

korigirati ih kroz refleksiju ili metakogniciju. Za roditelja vrijedi isto. I roditelj bi trebao biti refleksivni praktičar u svom roditeljstvu dakle, roditelj koji promišlja i djeluje i pri tome je svjestan i razmišlja o svojim osjećajima, ali i «govoru svog tijela».

Brajša-Žganec (2002, 38) pod metaemocijama podrazumijeva razmišljanje o osjećajima, odnosno «na emocijama temeljena izvršna funkcija emocija koja uključuje mišljenje i emocije o emocijama, pri čemu metaemocije čine koncept, filozofiju i metafore o emocijama». Dakle, struktura metaemocija uključuje emocionalnu, ali i kognitivnu komponentu emocija (isto, 39). Gottman i sur. istražuju roditeljske osjećaje o njihovim osjećajima koje nazivaju konceptom metaemocija, a koji govori kako ljudi različito pristupaju emocijama (Brajša-Žganec, 2002).

Sve ove komponente u svom međusobnom prožimanju čine metarazinu roditeljske pedagoške kompetentnosti. Metarazina ili osvještenost (Bruner, 2000) roditeljske pedagoške kompetentnosti nije uvijek ugodan proces za roditelja posebice, ako rezultati usporedbe željenog i stvarno percipiranog roditeljstva nisu u ravnoteži. Frustracija koja se tada kod roditelja javlja može biti poticaj za promjenu ponašanja. Za očekivati je kako će roditelj koji funkcionira na metarazini dakle, misli o svojim emocijama i analizira ih te razmišlja o svom mišljenju i pri tome djeluje i komunicira na metarazini sa svojim bračnim partnerom, djetetom i ostalim članovima svog obiteljskog i šireg okruženja, uočiti potrebu za više znanja i informacija kako bi svoje roditeljsko djelovanje učinio uspješnijim. Vidljivo je kako je moguće govoriti o dvije razine roditeljskog ponašanja i to o: primarnoj razini koja se odnosi na djelovanje, emocije i mišljenje o roditeljstvu te o metarazini koja se odnosi na mišljenje i analiziranje mišljenja, emocija i djelovanja odnosno, samoprocjeni roditeljstva.

Samoprocjenu primarne razine roditeljskog ponašanja i djelovanja možemo nazvati metarazinom pedagoške kompetentnosti roditelja. Metarazina ili samoprocjena roditeljstva na izgled se čini jednostavna, razumljiva i prihvatljiva metoda kako u svakodnevnom življenju roditelja tako i u istraživanju roditeljstva. Međutim, u stručnoj i znanstvenoj literaturi malo je primjera istraživanja metarazine općenito, a pogotovo roditeljstva. Držimo kako bi ovaj pristup mogao biti učinkovit u svakodnevnom življenju roditelja i članova obitelji isto kao i u longitudinalnom istraživanju ovog problema. Moguće je očekivati kako će roditelji samoprocjenjujući sebe unaprjeđivati sebe i svoje roditeljske postupke. Međutim očito je kako je za ovo postignuće potrebno (na)učiti kako činiti samoprocjenu, odnosno kako funkcionirati na metarazini. Stoga, bi programi namijenjeni pedagoškom obrazovanju roditelja između ostalog trebali obuhvaćati i osposobljavanje roditelja za kvalitetnu samoprocjenu, ili osvještavanje svog roditeljstva.

Za doživljavanje i shvaćanje sebe kao osobe i roditelja koji je unutarnje motiviran za sva svoja ponašanja koja samostalno izabire, koji ima svoje želje, prava i potrebe te koji može na metarazini stalno istraživati je li na putu postizavanja svojih ciljeva (biti kompetentan roditelj) potrebna je želja, vrijeme, znanje i vježba. Napor uložen u samoprocjenu, prema svemu sudeći jedan je od relativno učinkovitih postupaka i može voditi prema pozitivnim promjenama, uz uvjet da mu se pruže potrebna znanja i pomoć stručnjaka kako bi se taj napor pravilno usmjerio. Zato držimo kako bi programi obrazovanja roditelja trebali uključivati i osposobljavanje roditelja za kvalitetnu samoprocjenu.

Znanstvena i stručna javnost je dosadašnjim istraživanjima argumentirala potrebu jačanja pedagoške kompetentnosti roditelja i njenu važnost za skrb i poticanje ranog razvoja i odgoja djece stoga, je obveza društva odgovoriti na potrebu suvremenih obitelji za različitim programima pedagoškog obrazovanja roditelja.

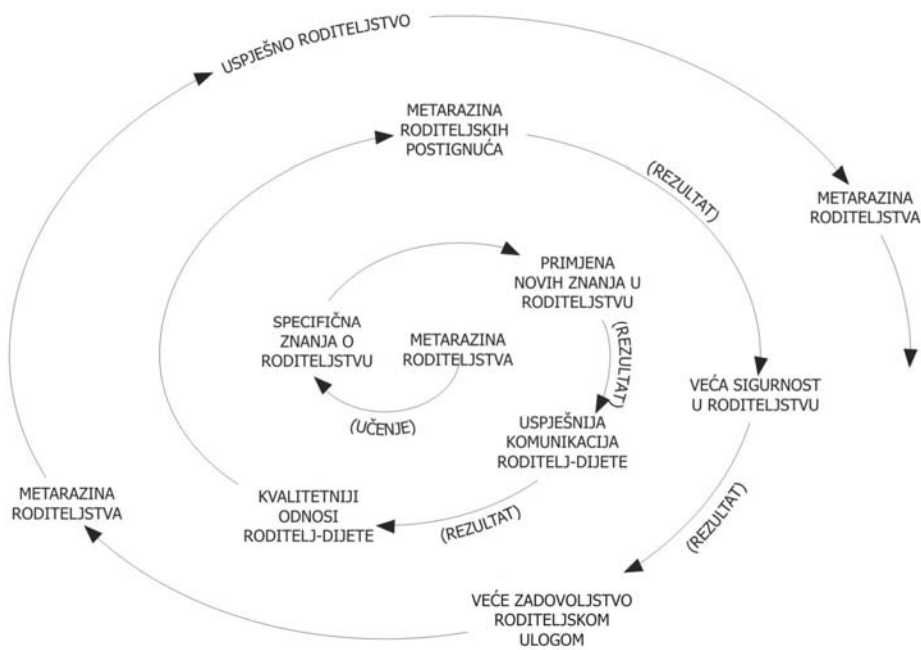
3. Procjena i samoprocjena pedagoške kompetentnosti roditelja – rezultati istraživanja

Provedeno istraživanje samo je jedan od pokušaja da se znanstveno istraže i osvijetle neki aspekti pedagoške kompetentnosti roditelja djece predškolske dobi. U radu je korištena samoprocjena kao jedna od primjerenih metoda za istraživanje «unutarnjih procesa» (kod roditelja i obitelji), odnosno kako se u metodologijskoj literaturi koristi izraz - istraživanje prostora pedagoške kompetentnosti roditelja budući u sebi ujedinjuje sve aspekte roditeljskog ponašanja (mišljenje, emocije, komunikacija, djelovanje). Rezultati samoprocjene uspoređeni su s rezultatima dobivenim procjenom odgajatelja kako bi se ustanovila moguća slaganja odnosno, kako bi se još bolje «rasvijetlio» i objasnio istraživani prostor pedagoške kompetentnosti roditelja. Dakle, u želji da programi obrazovanja roditelja budu što primjereniji njihovim stvarnim potrebama u ovom istraživanju se istražuje prostor kompetencije/nekompeticije te se isti uspoređuju s procjenom odgajatelja. Očekuje se naime, kako će to biti zasebni prostori.

Utvrđeni i objašnjeni prostori pedagoške (ne)kompetentnosti roditelja vrlo će vjerojatno moći pomoći boljem razumijevanju roditeljske (ne)kompetentnosti, razlozima i mogućim utjecajima na nju, ali vrlo vjerojatno i većoj djelotvornosti programa obrazovanja roditelja. Naime, mogući način za podizanje roditeljske pedagoške kompetentnosti su programi obrazovanja namijenjeni ciljanim skupinama roditelja koji sadržajno obuhvaćaju upravo ona područja koja roditelji kod sebe procjenjuju manjkavima. Stoga, je moguće očekivati kako će se roditeljsko pedagoško djelovanje unaprijediti ponude li mu se primjereni programi koji će mu omogućiti stjecanje specifičnih znanja i informacija o roditeljstvu. Stavi

li ta znanja roditelj u «funkciju», odnosno primijeni li ih na svoje roditeljstvo moguće je očekivati kako će uspostaviti bolju komunikaciju s djetetom, (na)učiti graditi kvalitetnije odnose s njima, vrlo vjerojatno od djeteta početi dobivati željene odgovore i ponašanja te tako postepeno stjecati veću sigurnost u roditeljstvu te u konačnici biti zadovoljniji svojom roditeljskom ulogom (Sl. 1). No, jedan od značajnih «koraka» na putu podizanja razine roditeljske pedagoške kompetentnosti jest metarazina, odnosno osposobljavanje roditelja za djelotvornu i trajnu samoprocjenu koja onda postaje «pokretač» procesa usmjerenog ka kvaliteti, a usmjerenost na kvalitetu u roditeljstvu jest proces koji traje, nikad ne završava i stalno podiže razinu pedagoške kompetentnosti roditelja.

Sl. 1. Metarazina pedagoške kompetentnosti roditelja kao trajan proces usmjeren ka kvaliteti

1993;

2001; Milanović i sur. 2000; Schaffer, 2000; Bennett i Grimley, 2001; Karpowitz, 2001) te naglašavaju kako obitelj ima izuzetno važnu ulogu u razvoju djeteta. No, kako će taj razvoj teći i koliko će obitelj posebice, roditelji stvarati optimalne uvjete za njegov nesmetan tijek, ili pak, onemogućavati, otežavati i usporavati ga ovisi poglavito o roditeljima samima, ali i širem okruženju u kojem obitelj egzistira. Kvalitetom interakcija i komunikacije među članovima obitelji poglavito, između roditelja i njihove djece, ozračjem u kojem vlada razumijevanje, potpora i prihvaćanje, brigom, ljubavi i «poštivanjem» (Bredenkamp, 1996) djeteta te adekvatnim odgojnim metodama (Lacković-Grgin, 1982; Maleš, 1984; Baumrind, 1993; Arendell, 1997; Lindahl, 1998; Schaffer, 2000; Karpowitz, 2001; Bašić i sur. 1993; 2002;) roditelji osiguravaju uvjete za zdrav razvoj i odgoj djeteta te tako sprječavaju nastanak

z i Gottman,
ne i Wardle,

moćnih poremećaja u njihovom ponašanju. Isto tako svojim lošim djelovanjem roditelji mogu «napraviti mnogo odgojnih šteta» (Vodak i Šulc, 1966).

Za očekivati je kako će pedagoški kompetentni roditelji dakle, oni koji imaju dostatno znanja *o* i vještina *u* roditeljstvu znati odgovoriti izazovu roditeljstva te promišljati i djelovati tako da prepoznaju djetetove potrebe, kreiraju uvjete za njihovo uspješno zadovoljenje te optimalan razvoj i odgoj djeteta. Roditelji koji sebe percipiraju kompetentnima osjećaju se jaki, spremni i odgovorni za obnašanje roditeljske uloge, uživaju u svom roditeljstvu i imaju osjećaj zadovoljstva te su kao takvi u mogućnosti kreirati poticajno okruženje i ozračje za zdrav razvoj i odgoj djeteta (Bezinović, 1988; 1993; Lacković-Grgin, 1994; Karpowitz, 2001). Milanović i sur. (2000, 123), kompetentnim roditeljem smatraju onog roditelja «koji sebe doživljava kao osobu koja ima kontrolu nad svojim roditeljstvom i odnosom s djetetom te se dobro osjeća kao roditelj». Suprotno tome, roditelj koji se ne osjeća kompetentnim nije niti moćan, a niti spreman prihvatiti se odgovorno složene zadaće roditeljstva, a vrlo vjerojatno svojim ponašanjem pridonosi takvom obiteljskom okruženju i ozračju dakle, i odnosima na relaciji roditelj – dijete koji mogu potaknuti nastanak poremećaja u ponašanju kod predškolskog djeteta (Brajša, 1979; Maleš, 1984; Bašić i sur. 1993; 2002).

U suvremenim uvjetima življenja sve aktualnijim postaje pitanje roditeljske pripremljenosti i «osposobljenosti» (znanje, vještine) za suočavanje sa izazovima suvremenog roditeljstva odnosno, njihove pedagoške kompetencije. Stoga, suvremena znanost i praksa ističu potrebu pedagoškog obrazovanja roditelja i argumentiraju djelotvornu primjenu niza roditeljima usmjerenih programa (Powell, 1994; Kagan, 1995; Bašić, 1995; Maleš, 1995; Rosić, 1995; Westman, 1998; Schorr, 1999; Milanović i sur. 2000; Fine i Wardle, 2001; Bennett i Grimley, 2001; Sirridge, 2001) koji imaju za cilj podizanje razine njihove pedagoške kompetentnosti. Pred znanstvenom i stručnom javnošću je i dalje obveza osmišljavanja, organiziranja, provođenja i evaluacije djelotvornih programa obrazovanja roditelja koji će ponuditi suvremenim roditeljima pedagoška znanja i informacije neophodne za uspješno roditeljstvo. Da bi programi obrazovanja bili djelotvorni potrebno ih je temeljiti na stvarnim potrebama roditelja i prilagoditi njihovim interesima i mogućnostima. Kad je riječ o programima čija je ciljana skupina roditelji predškolske djece, potrebno je znanstveno istražiti strukturu roditeljske pedagoške (ne)kompetentnosti te na temelju tih pokazatelja osmisлити djelotvorne programe njihovog obrazovanja. Ovaj rad je pokušaj znanstvenog istraživanja prostora pedagoške (ne)kompetentnosti roditelja djece predškolske dobi s ciljem utvrđivanja polazišta za osmišljavanje i izradu programa obrazovanja roditelja.

Kvalitetno i uspješno roditeljstvo ideal je i cilj kojem bi trebale težiti sve obitelji, ali i društvo u cijelosti, jer je za očekivati kako će se podizanjem razine pedagoške kompetentnosti roditelja umanjiti, ili čak, eliminirati mnogi od aktualnih socijalnih problema (Westman, 1998).

3. 2. Cilj i zadaci istraživanja

Pedagoška kompetencija roditelja smatra se temeljem i preduvjetom kvalitetnog i uspješnog roditeljstva, no svakodnevna praksa, ali i mnogobrojna znanstvena istraživanja pokazuju kako djeca rastu i razvijaju se i u obiteljima u kojima su roditelji nedostavno pedagoški kompetentni.

Kako bi se roditeljima moglo pomoći u obnašanju roditeljske uloge i to poglavito putem ciljanih programa namijenjenih podizanju razine njihove pedagoške kompetentnosti, nužno je istražiti i odrediti prostor pedagoške kompetentnosti roditelja, tj. utvrditi strukturu prostora pedagoške kompetentnosti za obnašanje roditeljske uloge.

Iz ovako uopćenoga cilja istraživanja bilo je nužno je odrediti posebne i pojedinačne zadaće kako bi se osigurali stvarni dokazi o istraživanom prostoru, temeljem kojih je moguće zaključivati o strukturi pedagoške kompetencije roditelja. Operacionalizirajući cilj, postavljene su slijedeće zadaće:

- utvrditi latentnu strukturu pedagoške kompetentnosti uzorka roditelja
- utvrditi latentnu strukturu pedagoške kompetentnosti uzorka roditelja s obzirom na procjenu odgajatelja

Rezultati dobiveni u istraživanom prostoru, putem samoprocjene roditelja (metarazina) oba spola i procjene odgajatelja, a s obzirom na nezavisne varijable: spol i kvalifikacijska struktura roditelja te spol, dob i red rođenja djeteta bit će pokazatelji značajni za struktuiranje budućih djelotvornijih programa edukacije roditelja koji će imati za cilj podizanje razine roditeljske pedagoške kompetentnosti.

3. 3. Hipoteze istraživanja

S obzirom na opći cilj te na posebne zadaće istraživanja proizlaze i slijedeće hipoteze istraživanja:

H_g: Pedagoška kompetentnost roditelja ne predstavlja homogen prostor kako u funkcionalnom smislu tako i u smislu osobne i statusne percepcije pedagoške kompetentnosti.

H₁: Struktura pedagoške kompetentnosti roditelja ne predstavlja jedinstven prostor prema procjeni roditelja

H₂: Struktura pedagoške kompetentnosti roditelja ne predstavlja jedinstven prostor prema procjeni odgajatelja.

Postavljene hipoteze imaju za cilj utvrditi: strukturu pedagoške kompetentnosti roditelja prema samoprocjeni roditelja (metarazina) i procjeni odgajatelja.

3. 4. Postupak istraživanja

3. 4. 1. Uzorak ispitanika

Uzorak u ovom radu predstavlja skupina od 83 para roditelja odnosno, 166 roditelja djece predškolske dobi obuhvaćene dječjim vrtićima tj. djece u petoj, šestoj i sedmoj godini života te 83 njihove odgojiteljice. Ispitanici u uzorku predstavljaju selekcionirane skupine stoga se zaključci u ovom radu generaliziraju na taj osnovni skup.

Uzorak ispitanika formiran je metodama sistematskog uzorka, za subuzorak odgojitelja, te kvotnog uzorka za subuzorak roditelja. Subuzorak odgojitelja formiran je tako što je iz Matične knjige uposlenika dječjih vrtića uzet svaki peti odgojitelj te je tako dobiven subuzorak od 83 odgojitelja. Subuzorak roditelja (kvotni) formiran je po načelu prva dva djeteta iz Imenika djece vrtičkih skupina odgojitelja koji su uzeti u subuzorak odgojitelja. Razlog takvog odabira subuzorka roditelja leži u mogućnosti kompariranja dobivenih rezultata smoprocjene i procjene pedagoške kompetentnosti roditelja, jer na taj način odgojitelji izravno procjenjuju sasvim konkretnog roditelja te njegovo poimanje pedagoške kompetentnosti.

Uzorak roditelja, djece i odgajatelja prema nezavisnim varijablama (kvalifikacijska struktura, dob, spol i radni status roditelja; dob, spol i red rođenja djeteta te radni staž odgajatelja) vidljiv je iz slijedećeg tabelarnog prikaza:

Tablica 0.: Struktura uzoraka ispitanika sa subuzorcima

Subuzorci	Roditelji					djeca								
	Spol	kvalifik. struktura				spol	dob (god.)				red rođenja			
Spol	-	P/KV	S/VŠ	VS~	Σ	-	5.	6.	7.	Σ	1.	2.	ost	Σ
Ž	83	9	48	26	83	36	14	13	9	36	-	-	-	-
M	83	6	45	32	83	47	21	17	9	47	-	-	-	-
Σ	166	15	93	58	166	83	35	30	18	83	40	33	9	83
Subuzorak	Odgajatelji													
Kategorija	N	godine staža												
God. staža	-	do 5 g.	6-15g.	16 i ~	Σ									
Σ	83	10	29	44	83									

3. 4. 2. Uzorak instrumenata¹

Za potrebe ovog istraživanja korištena su dva instrumenta i to:

a) Skala percepcije kompetentnosti roditelja za roditeljsku ulogu (SAKORU) koju je konstruirala A. Gustović-Ercegovac (1992). Instrument sadrži 20 varijabli formiranih u obliku tvrdnji, a ispitanik (odvojeno majka i otac) zaokružuje jedan od pet mogućih odgovora na skali slaganja od – potpuno točno do potpuno netočno. Potpuno točno označeno je brojem 1, a potpuno netočno brojem 5. U ovom istraživanju korišteno je 18 (od 20 varijabli iz originalnog instrumenta) budući su dvije varijable tzv. lutajuće (nediskriminirajuće) i stoga su izostavljene iz analize. Riječ je o varijabli DRUPO (Uvijek mislim da sam mogao/la i drugačije postupiti) i varijabli DOBRO (Uvjeren sam da su svi moji postupci za dobro mog djeteta).

b) Odgojiteljska procjena pedagoške kompetentnosti roditelja (ODPROKO) predstavlja modifikaciju prvog instrumenta koju su za potrebe ovog istraživanja napravile M. Ljubetić i J. Bašić. Ovaj je instrument namijenjen odgajateljicama djece čiji su roditelji radili samoprocjenu osobne pedagoške kompetentnosti (metarazina).

Upitnica ima također 18 varijabli, a ispitanik (odgajatelj) čini odvojenu procjenu za majku i oca (jedan odgajatelj za jedan par roditelja) na način da zaokružuje po jedan od pet mogućih odgovora na skali slaganja od – potpuno točno do potpuno netočno. Potpuno točno označeno je brojem 1, a potpuno netočno brojem 5.

3. 4. 3. Postupci obrade podataka

Nakon provedenog istraživanja, podaci dobiveni ponuđenim instrumentima obrađeni su programom faktorske analize pod komponentnim modelom kako bi se utvrdila latentna struktura pedagoške kompetentnosti roditelja. Riječ je «... o metodi kojom se reducira broj varijabli kojima je ispitan i opisan neki prostor na manji broj generaliziranih varijabli tj. faktora» (Kovačević, Stančić, Mejovšek, 1988, 185). Ti faktori predstavljaju latentne dimenzije opisanog prostora, a sadržavaju i dalje bitne informacije koje nose izvorne odnosno, manifestne varijable. Tako su bitne informacije vezane za prostor pedagoške kompetentnosti roditelja zadržane i opisane pomoću faktora, a nebitne eliminirane. Broj značajnih latentnih dimenzija određen je PB kriterijem prema kojem se «smatraju značajnim svi oni karakteristični korjenovi matrice interkorelacija manifestnih varijabli koji kumulativno

¹ Primjerci instrumenata nalaze se u prilogu.

iscrpljuju donju granicu valjane varijance» (isto, 187). Značajne glavne komponente transformirane su u varimax poziciju, a kosa transformacija učinjena je orthoblique metodom. Cilj rotacije ili transformacije značajnih glavnih komponenata «jest pronalaženje optimalne pozicije latentnih dimenzija faktora u analiziranom prostoru, (...) a jedino oblikne ili kosokutne transformacije omogućuju utvrđivanje strukture latentnog prostora, jer su u strukturi bitne relacije između latentnih dimenzija» (Kovačević i dr.1988, 187).

Obrada podataka izvršena je na Fakultetu edukacijsko-rehabilitacijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, a izvršio ju je prof. dr. Branko Nikolić.

3. 4. 4. Način provođenja istraživanja

Ispitivanje čiji su rezultati korišteni u ovom radu provedeno je u dvadeset dječjih vrtića grada Splita tijekom šk. god. 1998/99.

Suradnici istraživača (odgajatelji u vrtićnim odgojnim skupinama) su parovima roditelja uručili upitnike i omotnice te ih zatvorene vratili istraživaču kako bi anonimnost roditelja bila zagarantirana. Istovremeno, odgajatelji su izvršili procjenu tih istih roditelja i to odvojeno za majku i oca.

Od 180 upućenih upitnica roditeljima (90 za majke i 90 za očeve) te 180 upitnica odgajateljima (za majke i očeve), vraćeno je ukupno 176 upitnica za roditelje i 173 upitnice za odgajatelje. Za obradu su korištene 332 upitnice (po 83 za svaku skupinu ispitanika) koje su smatrane važećima što znači da su je ispitanici – majke, očevi i odgajatelji (za odgovarajuće parove roditelja) u potpunosti, po svim kategorijama ispunili. Iz navedenog proističe da od ukupnog broja upućenih upitnica u istraživanje, zbog nepotpunosti ili nevratanja kompletnih parova upitnica, nije uzeto svega 7 kompleta od ukupnog broja upućenih upitnica.

4. REZULTATI I INTERPRETACIJA

4.1. Faktorska struktura istraživanih prostora samoprocjene (metarazina) i odgojiteljske procjene pedagoške kompetentnosti roditelja

Faktorska struktura samoprocjene (metarazina) i odgojiteljske procjene pedagoške kompetentnosti roditelja istražena je metodom faktorske analize pod komponentnim modelom, uz orthoblique soluciju i uz primjenu PB-kriterija pri ekstrakciji faktora. S ciljem utvrđivanja latentne strukture tih prostora, korišteni su upitnici Skala percepcije kompetentnosti roditelja za roditeljsku ulogu (u daljem tekstu: SAKORU) i Odgojiteljska

procjena pedagoške kompetentnosti roditelja (u daljem tekstu: ODPROKOR), a rezultati njihove primjene predmet su dalje prezentacije i interpretacije ovog poglavlja.

Pri tom će se najprije dati rezultati dobiveni na uzorku roditelja (samoprocjena skupno)², a potom za uzorak odgajatelja (procjena odgajatelja za roditelje)³.

4. 1. 1. Samoprocjena (metarazina) pedagoške kompetentnosti roditelja

Pregledom rezultata (prilog, tablica 1) vidljivo je da se univiteti manifestnih varijabli kreću u rasponu od .55 do .92, komunaliteti u rasponu od 0.11 do 0.53 te da ukupni dio nevaljale varijance iznosi 12.44, dok na zajedničku varijancu otpada 5.56 varijabiliteta. Ukupna varijanca (PB kriterij) iznosi 30.91.

U prostoru 18 manifestnih varijabli pedagoške kompetentnosti roditelja ekstrahirana su po PB-kriteriju dva faktora čije su svojstvene vrijednosti (lambda), kumulativna varijanca (KUM) i postotak zajedničke varijance (ZV %) predočeni tablicom 1.

Tablica 1.: Glavne komponente

faktor	lambda	KUM	ZV %
01.	4,50	4,50	24,99
02.	1,72	6,22	34,57⁴
03.	1,32	7,54	41,92
04.	1,17	8,72	48,43
05.	1,09	9,80	54,47
06.	1,04	10,84	60,23
07.	0,85	11,70	64,98
08.	0,81	12,51	69,49
09.	0,77	13,28	73,75
10.	0,75	14,02	77,91
11.	0,68	14,70	81,67
12.	0,66	15,36	85,33
13.	0,58	15,94	88,57
14.	0,50	16,44	91,33
15.	0,48	16,92	94,02
16.	0,40	17,33	96,26
17.	0,35	17,67	98,18
18.	0,33	18,00	100,00

Uvidom u matrice sklopa i strukture (prilog, tablica 2) moguće je identificirati varijable koje opisuju ekstrahirane faktore, a koje su predočene narednom tablicom 2.

² U daljnjem tekstu "samoprocjena" za uzorak roditelja i subuzorke po spolu.

³ U daljnjem tekstu "procjena" za procjenu pedagoške kompetentnosti roditelja i roditelja po spolu.

⁴ Donja granica sume SMC kao PB-kriterij

Tablica 2.: Varijable koje opisuju ekstrahirane faktore

FAK.	R. BR. I ŠIF. VARIJABLE	VARIJABLA	PAP	ORP ⁵
1.	05 DOZNA	Mislim da nemam dovoljno znanja za pristup mom djetetu.	.71	.69
	13 PRAVI	Često nisam siguran/na da pravilno odgajam dijete.	.69	.68
	09 UTJEC	Nisam siguran/na da mogu utjecati na moje dijete.	.67	.68
	18 ŠKOTV	Pored tolikih drugih utjecaja (škola, TV, vršnjaci) moj je utjecaj na dijete malen.	.65	.65
	12 TERET	Odgaj djeteta predstavlja za mene teret.	.62	.62
	15 VIZNA	Potrebno mi je više znanja da bih se pravilnije odnosio/la prema svom djetetu.	.61	.58
	02 DASME	Da su mene bolje odgajali ja bih više znao/la s djecom.	.58	.58
	03 BOLJOD	Često mi se čini da moje dijete ima bolji odnos s drugima nego sa mnom.	.56	.58
	10 ZAHTJ	Moje je dijete zahtjevnije od druge djece.	.54	.54
	06 GENNA	Najvažnije je što smo u genima naslijedili.	.48	.49
	07 SUPRU	Češće suprugu(zi) ostavljam neki problem s djetetom.	.40	.42
	11 REAGI	Što god učinim, moje dijete reagira manje-više isto.	.40	.42
	08 DOPOS	Uvjeren/a sam da dobro postupam sa svojim djetetom.	-.39	-.41
01 OSSIG	Osjećam se siguran/na kad nastupam kao roditelj.	-.34	-.34	
2.	17.ODLUČ	Moj je utjecaj odlučujući na razvoj mog djeteta.	.64	.63
	16.GREŠK	Razmišljam što će se kasnije pokazati kao greška u odgoju.	.64	.62
	14.POGRI	Kad vidim da sam pogriješio/la prema svom djetetu, to me doista pogodi.	.60	.61
	04.INSTI	Po instinktu znam što je djetetu potrebno.	.30	.31

Pregledom tablice 2 uočljivo je kako manifestne varijable samoprocjene pedagoške kompetentnosti roditelja, a koje predstavljaju osnovu za prepoznavanje i objašnjavanje latentnih dimenzija kompetentnosti, imaju svoje paralelne projekcije u rasponu od .30 do .71 te ortogonalne projekcije u rasponu od .31 do .69.

Na **prvi** faktor najveće paralelne projekcije imaju varijable koje se odnose na: «nedovoljnost znanja za pristup djetetu», «nesigurnost u pravilnost odgoja», «nesigurnost u mogućnost utjecaja na dijete i/ili osjećaj mogućnosti malog utjecaja na dijete», «doživljaj tereta roditeljstva», «potreba za više znanja u odnosu s djetetom», «krivnja drugih za nedovoljnost znanja», «uvjerenost u bolji odnos djeteta s drugima nego s roditeljem», «uvjerenost u veću zahtjevnost djeteta u odnosu na drugu djecu», «uvjerenost u presudnu ulogu genetike», «prepuštanje rješavanja problema s djetetom drugom roditelju», «uvjerenje o više manje istim reakcijama djeteta bez obzira na roditeljska odgojna djelovanja», «neuvjerenost u izbor dobrih postupaka prema djetetu» te «osjećaj nesigurnosti u roditeljskom nastupu». Raspon zasićenja navedenih varijabli kreće se u paralelnoj projekciji od -.39 do .71 te u ortogonalnoj projekciji od -.41 do .69. Ova skupina varijabli koja se odnosi na roditeljsku pedagošku nekompetentnost definira prvi faktor, a u svojoj pozadini ima: neznanje

⁵ PAP/ORP: paralelne / ortogonalne projekcije varijabli.

odnosno, potrebu za više znanja (tvrdnje: 2, 5, 6, 8, 11 i 15), nesigurnost (tvrdnje: 1, 7, 9, 13 i 18) te kao posljedicu nezadovoljavajući odnos s djetetom (tvrdnja 3) i doživljaj tereta roditeljstva (tvrdnje: 10 i 12). Imajući u vidu sadržaje i značajnosti predočenih varijabli ovaj je faktor moguće imenovati **FAKTOROM PEDAGOŠKE NEKOMPETENTNOSTI RODITELJA (PNEKOMRO)**.

Drugi faktor definiraju četiri varijable pozitivnog predznaka koje se odnose na: «uvjerenje u odlučujući utjecaj roditelja na djecu», «razmišljanje o eventualnim greškama u odgoju», «pogođenost roditelja kad pogriješe prema djetetu» te «instinktivno osjećanje potreba djeteta». Pozadinu ovih varijabli predstavlja: uvjerenost roditelja u njihov odlučujući utjecaj na dijete (tvrdnja 17), odgovornost roditelja (tvrdnje: 16 i 14), te senzibilitet za roditeljstvo (tvrdnja 4). Paralelne projekcije ovih varijabli kreću se od .30 do .64, a ortogonalne projekcije od .31 do .63.

Analizirajući sadržaj varijabli koje definiraju drugi faktor vidljivo je kako je riječ o varijablama koje opisuju prostor roditeljske pedagoške kompetentnosti, stoga je ovaj faktor moguće imenovati **FAKTOROM PEDAGOŠKE KOMPETENTNOSTI RODITELJA (PKOMRO)**.

Dakle, faktorskom analizom prostora samoprocjene pedagoške kompetentnosti roditelja (metarazina) ekstrahirana su dva faktora: faktor pedagoške nekompetentnosti roditelja i faktor pedagoške kompetentnosti roditelja čije strukture su shematski predočene slikom 2:

Sl. 2: Shematski prikaz roditeljske samoprocjene pedagoške kompetentnosti
(metarazina)

Iz predočenog shematskog prikaza vidljivo je kako prostor pedagoške nekompetentnosti «pokrivaju» neznanje, nesigurnost, nezadovoljavajući odnos s djetetom te doživljaj tereta roditeljstva. Prostor pedagoške kompetentnosti roditelja čine: uvjerenost u odlučujući utjecaj roditelja na dijete, odgovornost roditelja i senzibilitet za roditeljstvo.

Naredna tablica 3 donosi nam pregled korelacija među ekstrahiranim faktorima te sudjelovanje svakog faktora u ukupnoj varijanci.

Tablica 3.: Matrica korelacija među faktorima s kovarijancom

FAKTORI	1. PNEKOMRO	2. PKOMRO	kovarijanca
1. PNEKOMRO	1.00	-.03	4.48
2. PKOMRO		1.00	1.75

Kako granična vrijednost statističke značajnosti među faktorima, a za uzorak od 166 ispitanika i razinu značajnosti od 1%, iznosi 0.15, jasno je da su prostori pedagoške kompetentnosti i nekompetentnosti zasebni prostori (faktori su gotovo ortogonalni), tj. da među njima nema povezanosti. Shvatimo li pedagošku kompetentnost kao kontinuum od nekompetentnosti do kompetentnosti onda su na jednoj strani tog kontinuuma sve dimenzije koje čine roditeljsku nekompetentnost (neznanje, nesigurnost, nezadovoljavajući odnos s djetetom, doživljaj tereta roditeljstva), a na drugoj, zasebnoj i potpuno odvojenoj sve dimenzije koje čine roditeljsku kompetentnost (uvjerenost u odlučujući utjecaj na dijete, odgovornost roditelja i senzibilitet za roditeljstvo).

Udio prvog faktora iznosi 4.48 ukupne varijance, a drugog faktora 1.75, što nam govori da su roditelji znatno suglasniji o tome što označava pedagošku kompetentnost (faktor 2), nego pedagošku nekompetentnost njih samih (faktor 1).

4. 1. 2. Odgojiteljska procjena pedagoške kompetentnosti roditelja

Kao i u prethodnim poglavljima, tako će se i u ovom iznositi samo najnužniji podaci vezani za faktorsku analizu odgojiteljske procjene pedagoške kompetentnosti roditelja, dok će ostali podaci biti predočeni u prilogu.

Pregledom rezultata (prilog, tablica 9) vidljivo je kako se univiteti manifestnih varijabli kreću u rasponu od .44 do .84, komunaliteti u rasponu od .19 do .53 te da ukupni dio nevaljale varijance iznosi 12.18, dok na zajedničku varijancu otpada 5.82. Ukupna varijanca (PB kriterij) iznosi 32.34.

U prostoru 18 manifestnih varijabli odgojiteljske procjene pedagoške kompetentnosti roditelja ekstrahirana su po PB kriteriju dva faktora (tablica 4) čije su svojstvene vrijednosti, kumulativna varijanca i postotak zajedničke varijance predočeni tablicom 10 u prilogu.

Tablica 4.: Matrica značajnih glavnih komponenti

FAKTOR	lambda	KUM	ZV %
01.	4,90	4,90	27,19
02.	1,65	6,55	36,37

Uvidom u matrice sklopa i strukture (prilog, tablica 11) moguće je identificirati varijable koje opisuju ekstrahirane faktore (tablica 5).

Tablica 5.: Varijable koje opisuju ekstrahirane faktore

FA K.	R.BR./ŠIFRA VARIJABLE	VARIJABLA	PAP	ORP
1.	12. ROTERE	Odgaj djeteta za ovog roditelja predstavlja teret.	.73	.71
	15. ROVIZNA	Roditelju je potrebno više znanja da bi se pravilnije odnosio prema djetetu.	.70	.70
	09.RONEUT	Roditelj nije siguran da može utjecati na svoje dijete.	.66	.66
	07.ROSUPRU	Češće drugom roditelju ostavlja neki problem s djetetom.	.66	.64
	13. ROPRAVI	Roditelj često nije siguran da pravilno odgaja dijete.	.61	.63
	03. DJEBOD	Dijete ima bolji odnos s drugima nego s ovim roditeljem.	.60	.63
	05.NEDOZNA	Roditelj nema dovoljno znanja za pristup svom djetetu.	.59	.66
	18. ROŠKOTV	Roditelj vjeruje kako je pored tolikih drugih utjecaja (škola, TV, vršnjaci) njegov utjecaj na dijete malen.	.58	.59
	11. ROREAGI	Roditelj misli što god da učini dijete reagira uvijek manje više isto.	.54	.53
	06.ROGENN A	Roditelj misli kako je najvažnije što je u genima naslijeđeno.	.54	.50
	02. DASROD	Da su roditelja bolje odgajali on bi više znao s djecom.	.50	.50
	10. ROZAHD	Roditelj misli da je njegovo dijete zahtjevnije od druge djece.	.49	.41
	01. ROSSIG	Roditelj se osjeća siguran kad nastupa kao roditelj.	-.41	-.47
	08. RODOPO	Roditelj dobro postupa sa svojim djetetom.	-.39	-.45
2.	17.ROODLUČ	Roditelj vjeruje kako je njegov utjecaj odlučujući na razvoj njegova djeteta.	.69	.67
	16.ROGREŠK	Roditelj razmišlja što će se kasnije pokazati kao greška u odgoju.	.65	.60
	04.ROINSTI	Roditelj po instinktu zna što je djetetu potrebno.	.54	.53
	14.ROPOGRI	Kad vidi da je pogriješio prema djetetu to ga doista pogodi.	.42	.43

Pregledom tablice 5 uočljivo je kako manifestne varijable odgojiteljske procjene pedagoške kompetentnosti roditelja, a koje predstavljaju osnovu za prepoznavanje i objašnjavanje latentnih dimenzija pedagoške kompetentnosti roditelja, imaju svoje paralelne projekcije u rasponu od -.41 do .73 te ortogonalne projekcije u rasponu od -.47 do .71.

Na **prvi** faktor najveće paralelne projekcije imaju varijable koje se odnose na: »doživljaj tereta roditeljstva», potrebu za više znanja», «nesigurnost u mogućnost utjecaja na dijete», «prepuštanje rješavanja problema drugom roditelju», «nesigurnost u pravilnost odgoja», «bolji odnos djeteta s drugima nego s roditeljem», «manje više iste reakcije djeteta bez obzira na roditeljsko djelovanje», «uvjerenost u presudnu ulogu genetike», «uvjerenost u veću zahtjevnost djeteta», «nesigurnost u roditeljskom nastupu» i «nezadovoljavajuće postupanje roditelja prema djetetu». Raspon zasićenja navedenih varijabli kreće se u paralelnoj projekciji od -.41 do .73, dok se u ortogonalnoj projekciji kreće od -.47 do .71.

Suštinu varijabli koje opisuju prvi faktor predstavlja: nedovoljnost znanja (tvrdnje: 2, 5, 15, 6), nesigurnost (tvrdnje: 1,9,13, 18), izbjegavanje suočavanja s problemima (tvrdnja 7), izbor nedjelotvornih ponašanja (tvrdnja 11), nezadovoljavajuća roditeljska ponašanja (tvrdnja 8), doživljaj veće zahtjevnosti djeteta (tvrdnja 10) te kao rezultat: nezadovoljavajući odnos s djetetom (tvrdnja 3) te doživljaj tereta roditeljstva (tvrdnja 12). Vidljivo je kako je riječ o varijablama koje opisuju prostor pedagoške nekompetentnosti roditelja stoga je ovaj faktor moguće imenovati **FAKTOROM ODGAJATELJSKE PROCJENE PEDAGOŠKE NEKOMPETENTNOSTI RODITELJA (OP-PENEKOMR)**.

Drugi faktor definiraju četiri varijable pozitivnog predznaka koje se odnose na: «uvjerenje u odlučujući utjecaj roditelja na dijete», «razmišljanje o eventualnim greškama u odgoju», «pogođenost roditelja kad pogriješe prema djetetu» te «instinktivno osjećanje potreba djeteta». Pozadinu ovih varijabli predstavlja: uvjerenost u odlučujući utjecaj na dijete (tvrdnja 17), odgovornost roditelja (tvrdnje. 16 i 14) te senzibilitet za roditeljstvo (tvrdnja 4). Paralelne projekcije ovih varijabli kreću se u rasponu od .42 do .69, dok se ortogonalne kreću u rasponu od .43 do .67.

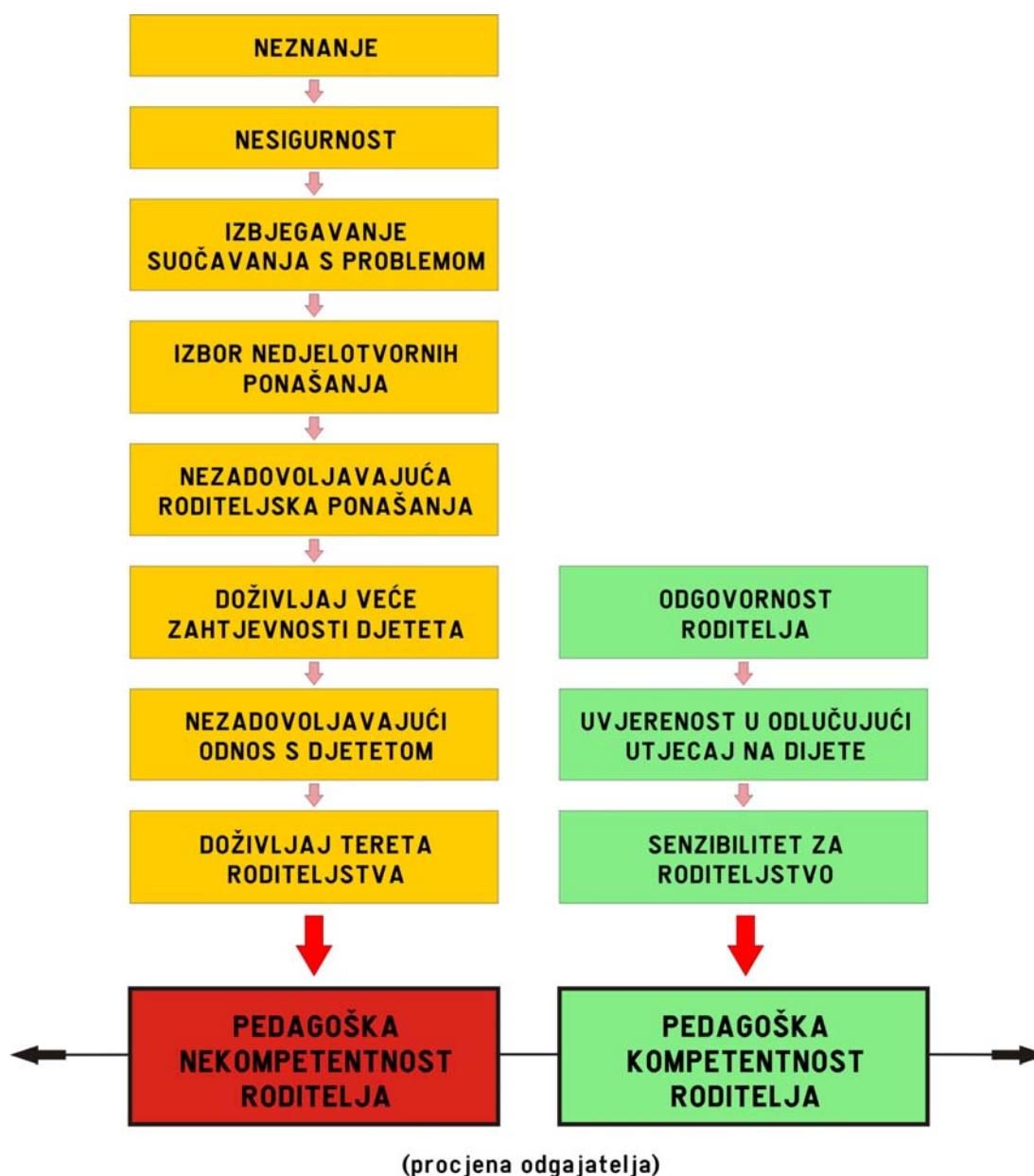
Analiza sadržaja varijabli koje opisuje drugi faktor upućuje kako je riječ o varijablama koje opisuju odgajateljsku procjenu roditeljske pedagoške kompetentnosti stoga je ovaj faktor moguće tako i imenovati: **FAKTOROM ODGAJATELJSKE PROCJENE PEDAGOŠKE KOMPETENTNOSTI RODITELJA (OP-PEKOMR)**.

Usporedimo li dobivene faktore u prostoru odgojiteljske procjene pedagoške (ne)kompetentnosti roditelja te varijable koje te prostore opisuju s faktorima i varijablama ekstrahiranim u prostoru samoprocjene pedagoške kompetentnosti roditelja (skupno – vidi: 5.3.18.) vidljivo je kako potpuno iste varijable opisuju prostor pedagoške nekompetentnosti i kompetentnosti roditelja. Stanovite razlike ustanovljene su jedino u rasporedu odnosno, zasićenju faktora pojedinim varijablama. Dok u odgojiteljskoj procjeni roditeljske nekompetentnosti najveće zasićenje pokazuje varijabla koja se odnosi na roditeljski doživljaj

tereta roditeljstva (varijabla br. 12 ROTERE – od .73 i .71), u roditeljskoj procjeni to je varijabla koja se odnosi na nedovoljnost znanja o roditeljstvu (br. 5 DOZNA – od .71 i .69). Dakle, roditeljski doživljaj nedovoljnosti znanja u roditeljstvu odgajatelji «vide» kao doživljaj tereta roditeljstvom.

U odgojiteljskoj procjeni pedagoške kompetentnosti roditelja najveće zasićenje ima varijabla koja se odnosi na uvjerenje u odlučujući utjecaj roditelja na dijete (varijabla br. 17 ROODLUČ – od .69 i .67), što se u potpunosti slaže s roditeljskom procjenom (varijabla br. 17 ODLUČ – od .64 i .63). Međutim, u roditeljskoj samoprocjeni pedagoške kompetentnosti gotovo isto zasićenje ima i varijabla koja se odnosi na razmišljanje - što će se kasnije pokazati kao greška u odgoju (varijabla br. 16 GREŠK – sa .64 i .62). Moguće je zaključiti kako su i odgajatelji i roditelji suglasni kako u (samo)procjeni roditeljske pedagoške kompetentnosti najznačajniju ulogu ima uvjerenje u odlučujući utjecaj roditelja na dijete, ali roditelji još ističu i promišljanje odgoja i njegovog utjecaja na budućnost djeteta.

Dakle, faktorskom analizom prostora odgojiteljske procjene pedagoške kompetentnosti roditelja ekstrahirana su dva faktora, faktor pedagoške nekompetentnosti i faktor pedagoške kompetentnosti roditelja, a čiju strukturu predočava slika 3:

Sl.3.: Shematski prikaz odgojiteljske procjene pedagoške kompetentnosti roditelja

Iz predočene sheme vidljivo je kako prostor roditeljske nekompetentnosti prema procjeni odgajatelja čini neznanje, nesigurnost, izbjegavanje suočavanja s problemom, izbor nedjelotvornih ponašanja, nezadovoljavajuća roditeljska ponašanja, doživljaj veće zahtjevnosti djeteta, nezadovoljavajući odnos s djetetom te doživljaj tereta roditeljstva. Prostor roditeljske pedagoške kompetentnosti «pokriva» uvjerenost u odlučujući utjecaj na dijete, odgovornost roditelja te senzibilitet za roditeljstvo.

Kakva je povezanost između ekstrahiranih faktora i koliko svaki od njih sudjeluje u ukupnoj varijanci, pokazuje nam tablica 6:

Tablica 6.: Matrica korelacija među faktorima s kovarijancom

FAKTORI	1.OP-PENEKOMR	2.OP- PEKOMR	kovarijanca
1.OP-PENEKOMR	1.00		4.75
2.OP- PEKOMR	-.23	1.00	1.80

Korelacija između navedenih faktora je $-.23$ što znači da je korelacija statistički neznčajna te da se radi o dva odvojena prostora odgojiteljske procjene roditeljske pedagoške kompetentnosti. Iz takvog udjela faktora u ukupnoj varijanci može se zaključiti da su odgajatelji (kao i roditelji, op.a.) suglasniji u procjeni kompetentnog nego nekompetentnog roditeljstva.

Pregledom dobivenih rezultata moguće je prihvatiti H_1 koja pretpostavlja kako struktura pedagoške kompetentnosti roditelja ne predstavlja jedinstven prostor prema procjeni roditelja. Isto tako je moguće prihvatiti i H_2 koja pretpostavlja kako struktura pedagoške kompetentnosti roditelja ne predstavlja jedinstven prostor prema procjeni odgajatelja.

Temeljem svega navedenog, moguće je potvrditi i našu generalnu hipotezu H_g koja glasi: «Pedagoška kompetentnost roditelja ne predstavlja homogen prostor kako u funkcionalnom smislu tako i u smislu osobne i statusne percepcije pedagoške kompetentnosti».

5. ZAKLJUČAK:

Faktorskom analizom samoprocjene (metarazina) i procjene pedagoške kompetentnosti roditelja ekstrahirana su po dva faktora u svakom od tih prostora i to: faktor pedagoške nekompetentnosti i faktor pedagoške kompetentnosti.

Vidljivo je kako pedagoški nekompetentno roditeljstvo prema samoprocjeni roditelja čini: neznanje i nesigurnost u roditeljstvu, nezadovoljavajući odnos s djetetom te doživljaj tereta roditeljstva, dok prostor pedagoške kompetentnosti čini odgovorno roditeljstvo, uvjerenost u odlučujući utjecaj na dijete i senzibilitet za roditeljstvo.

Prema procjeni odgojitelja, potpuno iste sastavnice kao i po procjeni roditelja određuju pedagoški kompetentno roditeljstvo, dok su u procjeni roditeljske pedagoške nekompetentnosti, odgojitelji mnogo određeniji. Prema njihovoj procjeni, pedagoški nekompetentno roditeljstvo čini: neznanje, nesigurnost, izbjegavanje suočavanja s problemom, izbori nedjelotvornih ponašanja, nezadovoljavajuća roditeljska ponašanja,

doživljaj veće zahtjevnosti djeteta, nezadovoljavajući odnos s djetetom te doživljaj tereta roditeljstva.

Shvatimo li pedagošku kompetentnost roditelja kao kontinuum od nekompetentnosti do kompetentnosti onda su na jednoj strani tog kontinuuma sve dimenzije koje čine roditeljsku nekompetentnost, a na drugoj, zasebnoj i potpuno odvojenoj sve dimenzije koje čine roditeljsku kompetentnost.

LITERATURA:

ARENDELL, T. (1997) *A Social Constructionist Approach to Parenting*. In: Contemporary Parenting, Terry Arendell (Ed.) Sage Publications.

BAŠIĆ, J. (1995) *Obitelj, rano otkrivanje i preveniranje poremećaja u ponašanju djece i mladeži*. Zagreb. U: Društvena istraživanja, god. 4 (1995), br. 4-5 (18-19), str. 563-573.

BAŠIĆ, J. KOLLER-TRBOVIĆ, N. ŽIŽAK, A. (1993) *Integralna metoda u radu s predškolskom djecom i njihovim roditeljima*. Zagreb, Alinea.

BAUMRIND, D. (1971) *Current Patterns of Parental Authority*. Developmental Psychology Monographs, 4 (1, p.2).

BECVAR, D. S., BECVAR, R. J. (1996) *Family Therapy. A Systemic Integration (3th ed.)*. Boston. Allyn and Bacon.

BENETT, J., GRIMLEY, L. K. (2001) *Parenting in the Global Community: A Cross-Cultural International Perspective*. In: Fine, M. J. & Lee, S. W. (Eds.) Handbook of Diversity in Parent Education. Accademic Press.

BERK, L. E. (1994) *Child development*. Illinois State University (third edition)

BEZINOVIĆ, P. (1988) *Percepcija osobne kompetentnosti kao dimenzija samopoimanja*. (doktorska disertacija), Zadar, Filozofski fakultet u Zadru.

BRAJŠA, P. (1979) *Neki osnovni aspekti obiteljske psihodinamike*. Socijalna zaštita, br. 4/5, Zagreb, GZH.

BRAJŠA – ŽGANEC, A. (2002) *Roditeljske metaemocije i socijalno-emocionalni razvoj djece* (disertacija). Zagreb, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.

BREDEKAMP, S. (1996) *Kako djecu odgajati*. Zagreb, Educa.

COVEY, R.S. (1998) *Sedam navika uspješnih obitelji – Kako izgraditi izvrsnu obiteljsku kulturu u uzburkanom svijetu?* Zagreb, Mozaik knjiga.

- FINE, J. M., WARDLE, K. F., (2001) *A Psychoeducational Program for Parents of Dysfunctional Backgrounds*. In: Fine, M. J. & Lee, S. W. (Eds.) *Handbook of Diversity in Parent Education*. Academic Press.
- GUSTOVIĆ–ERCEGOVAC, A.(1992) *Prikaz skale percepcije kompetentnosti za roditeljsku ulogu*. Defektologija, Vol. 28, br.1/2 (suplement)/2, str. 51-57. Zagreb, Fakultet za defektologiju.
- GLASSER, W. (1997) *Teorija kontrole – Novo objašnjenje načina na koji kontroliramo svoje živote*. Zagreb, Alinea.
- KAGAN, S. L. (1995) *On Building Parental Competence: The Nature of Contracts and Commitments*. In: *The Challenge of Parenting in the '90s*. Washington, DC. The Aspen Institute.
- KATZ, L. G., GOTTMAN, J. M. (1993) *Patterns of Marital Conflict Predict Childrens' s Internalizing and Externalizin Behaviours*. *Developmental Psychology*, 29 (6), pp. 940-950.
- KARPOWITZ, D. H. (2001) *American families in the 1990 s and Beyond*. In: Fine, M. J. & Lee, S. W. (Eds.) *Handbook of Diversity in Parent Education*. Academic Press.
- KOVAČEVIĆ, V., STANČIĆ, V., MEJOVŠEK, M. (1988) *Osnove teorije defektologije*. Zagreb, Fakultet za defektologiju Sveučilišta u Zagrebu.
- LACKOVIĆ-GRGIN, K. (1982) *Roditeljski stil rukovođenja i socijalno ponašanje učenika* (doktorska disertacija – sažetak). *Primijenjena psihologija* br. 1-4, str. 74-76.
- LINDAHL, K. M. (1998) *Family Process Variables and Children's Disruptive Behavior Problems*. *Journal of Family Psychology*, 12(3), 420-436.
- MALEŠ, D. (1984) *Psihosocijalni elementi pedagoške atmosfere u obitelji*. Split, Školski vjesnik, br. 3-4; (str. 187-197).
- MALEŠ, D. (1995) *Pedagoško obrazovanje roditelja*. U: *Pedagoško obrazovanje roditelja – Međunarodni znanstveni kolokvij*. Rijeka, Sveučilište u Rijeci, Pedagoški fakultet u Rijeci.
- MARINOFF, L. (2000) *Umjesto Prozaca – Platon (filozofija kao psihološka pomoć)*. Zagreb, V.B.Z. d.o.o.
- MILANOVIĆ, M., STRIČEVIĆ, I., MALEŠ, D., SEKULIĆ-MAJUREC, A. (2000) *Skrb za dijete i poticanje ranog razvoja djeteta u Republici Hrvatskoj*. Zagreb, UNICEF-Ured za Hrvatsku i Ministarstvo prosvjete i športa RH, Targa.
- MORIN, E. (2001) *Odgoj za budućnost (sedam temeljnih spoznaja u odgoju za budućnost)*. Zagreb, Educa.
- POWELL, D. R. (1994) *Families and Early Childhood Programs*. Washington, D.C. (third print) N.A.E.Y.C.

SANTROCK, J. W. (1997) *Life-Span Development*. Times Mirror Higher Education Group, Inc. (sixth edition).

SCHAFFER, H. R. (2000) *Social Development*. Massachusetts, Blackwell Publishers Ltd.

SCHORR, L. B. (1999) *Parenthood Requires Supportive Neighborhoods and Communities*. <http://w.w.w.library.wisc.edu/>

SIRRIDGE, S. T. (2001) *Parent Education for Fathers*. In: Fine, M. J. & Lee, S. W. (Eds.) *Handbook of Diversity in Parent Education*. Academic Press.

VODAK, P., ŠULC, A. (1966) *Mane i poremećaji ponašanja u dječjem dobu*. Sarajevo, Zavod za izdavanje udžbenika.

WESTMAN, J. C. (1998) *Society's Stake in Parenthood*. <http://www.library.wisc.edu/>

Self-evaluation (meta-level) and evaluation of the parental pedagogical competence

Summary

Pedagogical competence of the parents is considered to be a very important factor in normal functioning of the family, building the relations between parents and children, establishing of optimal conditions for the successful satisfaction of the children and adults needs, and the entire family psychodynamics.

In order to research the area of the parental pedagogical competence, 83 pairs of parents and 83 educators of their kindergarten children were taken into consideration. Information obtained in this research were processed using the program of the factor analysis under component model in order to confirm the latent structure of the pedagogical competence of the parents.

The results showed that, according to the self-evaluation of the parents and the educators of their pre-school children, it is possible to understand the pedagogical parental competence as a continuum that ranges from incompetence to competence, where on one side there are all dimensions that create parental incompetence, and on the other side there are individual and totally separated all dimensions that create parental competence. Familiarizing with the area of the parental pedagogical (in)competence is the base for creating the program of the pedagogical education of the parents.

Key words: Self-evaluation, pedagogical (in)competence, parenting, parental education programs

6. PRILOZI (tablice i instrumenti)

Tablica 1.: Unikviteti, komunaliteti i zajednička varijanca

R.br. i šifre varijable	u ²	h ²	ZV	%
01.OSSIG	.76	.12	.24	1,35
02.DASME	.67	.34	.33	1,84
03.BOLJOD	.64	.40	.36	1,97
04.INSTI	.92	.11	.08	0,47
05.DOZNA	.55	.53	.45	2,50
06.GENNA	.76	.24	.24	1,31
07.SUPRU	.75	.21	.25	1,39
08.DOPOS	.70	.26	.30	1,66
09.UTJEC	.55	.48	.45	2,50
10.ZAHTJ	.72	.30	.28	1,53
11.REAGI	.78	.25	.22	1,22
12.TERET	.64	.39	.36	2,02
13.PRAVI	.56	.47	.44	2,42
14.POGRI	.77	.37	.23	1,28
15.VIZNA	.59	.48	.41	2,26
16.GREŠK	.72	.46	.28	1,56
17.ODLUČ	.75	.40	.25	1,37
18.ŠKOTV	.60	.42	.40	2,24
Σ	12.44	-	5.56	30,91

Tablica 2.: Matrice sklopa i strukture

R.br. i šifre varijable	FAKTOR 1		FAKTOR 2	
	PAP	ORP	PAP	ORP
01. OSSIG	-,34	-,34	,03	,06
02. DASME	,58	,58	,04	-,02
03. BOLJOD	,56	,58	-,23	-,28
04. INSTI	-,12	-,15	,30	,31
05. DOZNA	,71	,69	,23	,16
06. GENNA	,48	,49	-,04	-,08
07. SUPRU	,40	,42	-,19	-,22
08. DOPOS	-,39	-,42	,30	,34
09. UTJEC	,67	,68	-,10	-,16
10. ZAHTJ	,54	,54	-,08	-,13
11. REAGI	,40	,42	-,26	-,30
12. TERET	,62	,62	-,04	-,09
13. PRAVI	,69	,68	,04	-,02
14. POGRI	-,06	-,12	,60	,61
15. VIZNA	,61	,58	,38	,33
16. GREŠK	,28	,22	,64	,62
17. ODLUČ	,05	-,01	,64	,63
18. ŠKOTV	,66	,65	,03	-,03

Tablica 9.: Unikviteti, komunaliteti i zajednička varijanca

R.br. i šifre varijable	u^2	h^2	ZV	%
01.ROSSIG	,70	,28	,30	1,67
02.DASROD	,74	,25	26	1,44
03.DJEBOD	,61	,42	,39	2,14
04.RINSTI	,82	,29	,18	0,98
05.NEDOZNA	,44	,53	,56	3,10
06.ROGENN	,76	,28	,24	1,33
07.ROSUPRU	,65	,42	,35	1,96
08.RODOPO	,76	,28	,24	1,31
09.RONEUT	,57	,44	,43	2,37
10.ROZAHĐ	,70	,28	,30	1,68
11.ROREAGID	,69	,28	,31	1,70
12.ROTERT	,54	,51	,46	2,55
13.ROPRAVI	,61	,40	,39	2,19
14.ROPOGRI	,76	,19	,24	1,36
15.ROVIZNA	,50	,49	,50	2,77
16.ROGREŠK	,84	,41	,16	0,88
17.ROODLUČ	,80	,46	,20	1,11
18.ROŠKOTV	,67	,35	,33	1,82
	12.18	-	5.82	32.34

Tablica 11.:Matrice sklopa i strukture

R.br. i šifre varijable	FAKTOR 1		FAKTOR 2	
	PAP	ORP	PAP	ORP
01. ROSSIG	-,42	-,47	,24	,34
02. DASROD	,50	,50	-,01	-,13
03. DJEBOD	,60	,63	-,16	-,30
04. RINSTI	,02	-,10	,54	,53
05. NEDOZNA	,59	,66	-,31	-,45
06. ROGENN	,54	,50	,15	,03
07. ROSUPRU	,66	,64	,10	-,06
08. RODOPO	-,39	-,45	,29	,38
09. RONEUT	,66	,66	-,02	-,17
10. ROZAHĐ	,49	,41	,33	,22
11. ROREAGID	,54	,53	,07	-,06
12. ROTERT	,73	,71	,09	-,08
13. ROPRAVI	,61	,63	-,08	-,22
14. ROPOGRI	-,05	-,15	,42	,43
15. ROVIZNA	,70	,70	-,01	-,17
16. ROGREŠK	,21	,06	,65	,60
17. ROODLUČ	,09	-,07	,69	,67
18. ROŠKOTV	,58	,59	-,07	-,20